

O STJECANJU KOMPETENCIJA VODITELJA UČENIČKIH ZADRUGA

Mirjana Posavec

Osnovna škola Ivana Rangera Kamenica

Antun Petak

Osnovna škola Ivana Rangera Kamenica

Sažetak

U Hrvatskoj, prije uvođenja izbornog kolegija iz učeničkog zadrugarstva na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu akademske 2006./2007. godine, nikada nije postojalo institucionalizirano školovanje i usavršavanje voditelja učeničkih zadruga i njihovih sekcija. Naime, tada ali i danas, postoji trajan raskorak između potreba i mogućnosti stjecanja kompetencija voditelja i suradnika tog metodičkog oblika poduzetničkog i građanskog odgoja i obrazovanja. Cilj je ovog rada ponuditi oblik stjecanja kompetencija putem specifičnih oglednih radionica koje su metodički svojstvene i primjerene naravi, ciljevima i edukacijskom pristupu učeničkog zadrugarstva. U Hrvatskoj su uvedene 1995. godine jer nije postojao institucionaliziran sustav osposobljavanja i usavršavanja voditeljskog i suradničkog osoblja, a samo meritorni i motivirani voditelji i suradnici s dragovoljno uključenim mladim zadrugarima i s dobrim izvorima znanja i istraživačkom (heurističkom, egzemplarnom i problemskom odnosno eksperimentalnom) podukom i nenametnutim kompetentnim mentorstvom, omogućuju prenošenje znanja i vještina za stjecanje kompetencija voditelja zadruga i/ili sekcije.

Ključne riječi: učenička zadruga, radionice, stručno osposobljavanje, terenska nastava

UVOD

U Hrvatskoj, prije uvođenja izbornog kolegija iz učeničkog zadrugarstva na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu akademske 2006./2007. godine, nikada nije postojalo institucionalizirano školovanje ni stručno vođeno osposobljavanje i usavršavanje voditelja učeničkih zadruga i njihovih sekcija. Hrvatska je posebnost trajan raskorak između potreba (razvijenosti učeničkih zadruga) i mogućnosti stjecanja kompetencija voditelja i suradnika tog metodičkog oblika poduzetničkog i građanskog odgoja i obrazovanja.

Osposobljavanje i usavršavanje voditelja i suradnika do 1989. godine provodilo se, gotovo isključivo, učenjem iz posla (engl. *learning out of business*) metodom pokušaja i pogrešaka i sporadičnim seminarima, od 1995. do 2006. godine provodilo se oglednim radionicama u organizaciji Središnjeg odbora učeničkog zadrugarstva Republike Hrvatske (Tablica 2.), a danas još uvijek prečesto učenjem iz rada. Studenti relevantnih fakulteta i smjerova informirani su o učeničkom zadrugarstvu jedino, ako je bilo predviđeno programom, u kolegiju iz pedagogije slobodnoga vremena odnosno izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti.

Ogledne radionice prokušani su oblik stjecanja i njegovanja kompetencija voditelja i suradnika učeničkih zadruga primjeren naravi, ciljevima i edukacijskom pristupu učeničkog zadrugarstva. U Hrvatskoj su uvedene 1995. godine jer nije postojao institucionaliziran sustav osposobljavanja i usavršavanja voditeljskog i suradničkog osoblja, a samo meritorni i motivirani voditelji i suradnici dragovoljno uključenim mladim zadrugarima, dobrim izvorima znanja i istraživačkom (heurističkom, egzemplarnom i problemskom odnosno eksperimentalnom) podukom i nenametnutim kompetentnim mentorstvom, omogućuju aktivno sudjelovanje u procesu odgoja i obrazovanja, i to zato što zadovoljavaju opće i posebne intrinzične interese učenika. Zadrugarstvo, naime, nalaže i aktivnu suradničku (participativnu) poduku i individualizaciju rada, točnije pedagogiju zadrugarstva.

KONCEPCIJA OGLEDNIH RADIONICA U UČENIČKOM ZADRUGARSTVU

Voditelji su jedan od temeljnih čimbenika učinkovitosti učeničkog zadrugarstva, ali i svih izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti pa je njihovo osposobljavanje i usavršavanje ključan uvjet socijalizacije individualnosti i prava svakoga učenika da uči, stječe i razvija vještine, radne navike i sposobnosti te iznosi svoja postignuća u što je moguće većem skladu s vlastitim stilom, potrebama, interesima i psihofizičkim sposobnostima – zasadama učeničkog zadrugarstva i suštinom tzv. partnerskog (suradničkog) odgojno-obrazovnog procesa svojstvenog postmodernoj (poticanje vlastitih stilova učenja, divergentnog mišljenja i stvaralačkog ponašanja učenika).

Radionice tome pridonose predmetno i metodološko-metodički. *Njihovu izravnu svezu sa zasadom (i vrijednostima) učeničkog zadrugarstva izražava simbol 4E: Edukacija sudjelovanjem edukanta u Eksperimentu, odnosno prokušavanje mogućnosti učenika u radnom procesu izvedenom prema načelima istraživačke poduke, Ekonomsko-poduzetničkog, građanskog, Ekološkog i Etnoodgoja (time i zavičajnog odgoja), što pridonosi oslobađanju i razvitku stvaralačkih potencijala djece i mladeži, oblikovanju svijesti, stava i znanja za pridržavanje zakona održivog razvitka i očuvanje biološke raznovrsnosti, njegovanju hrvatske baštine, stvaralaštva i profesionalnom usmjeravanju, a u širem smislu razvija potencijal učenika za sustavnu cjeloživotnu prilagodbu životnim i radnim izazovima rješavanjem problema. Kako bi se tome pridonijelo, radionice su u nas konceptijski diverzificirane na početni stupanj (u trajanju do 10 nastavnih sati), napredan i dopunski stupanj odnosno vikend-radionice (u trajanju od 15 do 25 sati) i na radionice u trajanju jednosemestralnoga kolegija (35 nastavnih sati).*

Drugo, radionice su oblik i način rada u kojem vrsni voditelji polaznicima demonstriraju prokušane postupke i metode, polaznici pomno prate i prakticiraju način rada voditelja (engl. *job shadowing*), a polaznike se istodobno prati koliko i kako napreduju u tom procesu zbližavanja polaznika u organizaciji, načinu i učinkovitosti rada voditelju (engl. *job twinning*). U takvim se oblicima rada, u pravilu, pola dana ili jedan dan rezervira za *job shadowing* (engl.), a potom isto toliko vremena za *job twinning* (engl.). Prednosti tih postupaka i načina rada zorno se posvjedočuju tako što su polaznici radionica (po uzoru na vježbaonice negdašnjih preparandija) u ulozi učenika. Autor koncepcije (Antun Petak) taj je oblik osposobljavanja voditelja prozvao radionicom iz dvaju razloga. Prvo, učenička je zadruga reformsko-pedagoška inovacija kojom škola od mjesta skolastičkog učenja ima postati školom rada i života. Drugo, iako se učenička zadruga ne može misliti izvan kategorija pedagoškog procesa i funkcije, ona ima i gospodarsku i demokratsku (socijalnu) i kulturnu ulogu. Naime, proizvodni proces organiziran kao odgojno-obrazovni proces potvrđuje se u nekom gospodarskom učinku ili uporabnoj vrijednosti te u odgoju aktivnih i odgovornih građana za demokratsko društvo koji kompetentno i motivirano sudjeluju u odlučivanju o zajedničkim i javnim pitanjima od lokalne do globalne društvene razine. Rječnikom postmoderne zadruga je program preobrazbe rada u školi (engl. *school-work transition program*). Specijaliziranim programima preobrazbe (tranzicije) školskog rada učenike se i studente priprema za zapošljavanje i samozapošljavanje. Navedeni programi obuhvaćaju znanja i umijeća stečena i u školskom i u radno zasnovanom učenju uključujući *job shadowing* (engl.) / *job twinning* (engl), radno iskustvo, suradničko obrazovanje i stjecanje temeljnih umijeća (engl. *in-depth skills training*) i zahtijeva sudjelovanje zaposlenog osoblja u njegovu razvoju i pružanju.

Polaznicima se pružaju dobri izvori znanja i dobra oprema (nastavna sredstva) čijom su sastavnicom didaktičko-metodički naputci, odnosno priručnik koji se rabi u radionici, što su sastavnice stvaranja povoljnih odgojno-obrazovnih prigoda. Temeljem odredbe učeničke zadruge i očekivanog izlaza (kompetencija koje stječu mladi zadrugari) trebalo je definirati ulaz: matricu kompetencija koje treba imati voditelj učeničke zadruge i njezine sekcije. Posebice zbog

mногоstrukosti uloga voditelja: od učitelja preko voditelja (mentora) do menadžera (upravitelja). Razredna ili školska zadruga način je organizacije školskog života njezinih članova, a također i mehanizam omogućavanja boljeg iskustvenog učenja izletima, projekatima ili proizvodnjom.

Posavec (2017) ističe da školsku zadrugu treba smatrati poduzetničkim pothvatom. Ne u smislu pridonosenja nacionalnoj ekonomiji, nego organizacije čiji je cilj izvedba zajedničkih projekata, donošenje programa rada, zaključivanje ugovora, vođenje osnovnog knjigovodstva i ovisno o tome pouzdano upravljanje svojim materijalnim i financijskim resursima (osnove financijske pismenosti). Obnašanje takvih uloga nalaže da voditelj, osim tzv. temeljnih kompetencija učitelja, posjeduje kompetencije – u terminima znanja, vještina, vrednota i etike djelovanja – za obnašanje tih mnogostrukih uloga: animiranje, motiviranje, poticanje, planiranje, organiziranje, vođenje, upravljanje... To znači da su stručna sprema i profil primarnog učiteljskog obrazovanja samo nužni, ali ne i dovoljni uvjeti za obnašanje uloge voditelja učeničke zadruge. Učitelji, primjerice, tijekom redovitoga studija ne stječu kompetencije za upravljanje pa učitelj voditelj učeničke zadruge samo iz područja upravljanja treba se svestrano osposobljavati kako bi stekao dobro znanje i usvojio složene socijalne upravne i voditeljske vještine (kompetencije) za:

1. planiranje – definiranje ciljeva zadruge, utvrđivanje strategija za postizanje tih ciljeva, razvijanje sveobuhvatnih planova za integriranje i koordiniranje aktivnosti
2. organiziranje – određivanje zadataka koje treba obaviti, osoba koje ih trebaju obaviti, načina kako se grupiraju zadatci, tko komu odgovara i gdje se donose koje odluke
3. vođenje – motiviranje zadrugara i suradnika, usmjeravanje njihove aktivnosti, biranje najučinkovitijih komunikacijskih kanala ili rješavanje sukoba među članovima zadruge
4. nadzor – praćenje postignuća zadruge, sekcija i zadrugara prema postavljenim ciljevima pretpostavlja i ispravljanje rada.

U tome su bitne aktivnosti: (1) tradicionalno upravljanje koje obuhvaća odlučivanje, planiranje (2) komunikacija odnosno razmjena informacija, (3) upravljanje ljudskim resursima koje obuhvaća motiviranje, rješavanje sukoba, podučavanje te (4) umrežavanje usmjereno na interakcije s vanjskim službama i pojedincima. Razvoj tih kompetencija (ne ulazeći u vladanje tehnikama kako lakše i uspješnije učiti, tehnikama neposrednog rada sa zadrugarima i timskog rada, suradničkog učenja itd.) nalaže, pak, poštivanje standarda i izbor najprimjerenijih oblika usavršavanja (izobrazbe) s jasno definiranim očekivanim ishodom u terminima usvojenih kompetencija.

Pri tom je uzeta u obzir najvažnija promjena koja se dogodila u obrazovanju – promjena u ponašanju odgajnika koji više ne pristaju na bespogovorno poštovanje autoriteta učitelja i slušanje njihovih savjeta i preporuka. Sudjelovanje obiju strana, učitelja i učenika, nalaže dijalog i reflektiranje te prilagodljivo i primjereno djelovanje. U reflektiranju, koje znači „osvrnuti

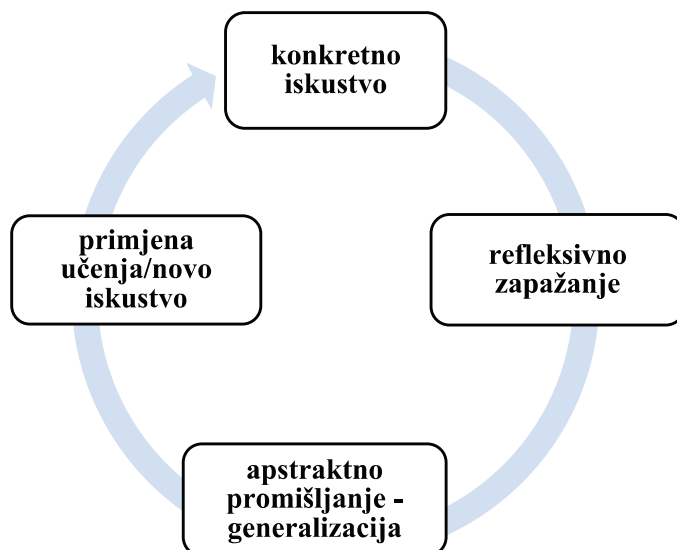
se, zrcaliti, razmišljati, mozgati, razbijati glavu, uzimati nešto u obzir“, prošlo iskustvo i doživljaj provjeravaju se s obzirom na različite mogućnosti razumijevanja i tumačenja.

Reflektirajući voditelji-praktičari oni su koji sebe mogu smjestiti u kontekst situacije i koji mogu usmjeriti svoje znanje u načine na koje djeluju. Ti trajni procesi reflektiranja omogućuju uopćavanje izravno iz vlastitog iskustva i djelovanje primjereno specifičnom kontekstu. Određenije, prihvaćena je Kolbova ciklička teorija iskustvenog učenja i stilova učenja prema kojoj je učenje proces u kojem dolazimo do znanja putem transformacije iskustava. Sama spoznaja iskustava nije dovoljna za učenje, moramo ju obraditi na odgovarajući način, i to kao ciklički proces u kojem se isprepliću četiri aktivnosti: konkretno iskustvo (demonstracija), refleksija o tom iskustvu, apstraktna konceptualizacija i eksperimentiranje (prokušavanje). Američki psiholog Kolb (2014) navodi da smisljeno znanje dolazi nizom iskustava. Ako je iskustvo interaktivno, izazovno i emocionalno, ono će potaknuti daljnje učenje. Naglašava da je iznimno važno aktivno sudjelovanje. Drugim riječima, iskustveno učenje zahtijeva aktivno i smisljeno sudjelovanje (Y.A Kolb i D.A Kolb, 2015).

No, Morris (2020) predlaže reviziju Kolbova modela navodeći da se iskustveno učenje sastoji od:

- a) kontekstualno bogatog konkretnog iskustva
- b) kritičkog refleksivnog promatranja
- c) kontekstualno specifične apstraktne konceptualizacije i
- d) pragmatičnog aktivnog eksperimentiranja.

S obzirom da sâm autor navodi da su potrebna daljnja empirijska istraživanja za testiranje, tj. da uz njegovu teoriju postoje brojna ograničenja, prethodni model relevantan je i dalje.

Grafikon 1. Kolbov model iskustvenog učenja

Slijedom toga, polaznicima se radionica pružaju dobri izvori znanja i dobra oprema (nastavna sredstva) uključujući didaktičko-metodičke naputke, odnosno priručnik koji se rabi u radionici, što su sastavnice stvaranja povoljnih odgojno-obrazovnih prigoda.

Program i naputci radionica za stjecanje i razvoj voditeljskih kompetencija, pak, su sukladni:

1. uspješnom spajanju znanosti, struke i učenja s jedne, i konkretnoga proizvodnog i javno i privatno korisnog rada te obrazovanja s druge strane
2. interesima, dobi, predznanju i sposobnostima učenika – mladih zadrugara, potrebama društva i konkretne sredine (okružja u kojem učenička zadruga djeluje)
3. aktivnom sudjelovanju polaznika u izvedbi programa radionice kojim se stječe predmetno i metodičko znanje potrebno za ustrojavanje i izvedbu proizvodne, uslužne ili druge kulturno, društveno i gospodarski korisne djelatnosti kao odgojno-obrazovnog procesa (gospodarsko-poduzetnički i inovacijski te građanski odgoj i obrazovanje)
4. razvojno održivom radnom i gospodarsko-poduzetničkom odgoju (ekološki odgoj) i njegovanju kulturnog identiteta, od tradicijske baštine (etnoodgoj) i stvaralaštva uopće te
5. mogućnostima nastavka osposobljavanja kao cjeloživotnog obrazovanja (obuhvaćaju i pružanje savjeta i naputaka polaznicima).

Naime, interaktivan program učeničke zadruge nalaže umrežavanje aktivnosti suodgojitelja.

Voditelji radionica primjenjuju svrsishodne načine rada kako bi polaznici stekli znanje koje će im višestruko koristiti u zadrugi i u redovitoj nastavi. Naglašeno mjesto imaju metoda demonstracije i metoda praktičnog rada, a rabe se i metoda usmenog izlaganja i metoda razgovora. Program se izvodi prema načelima grupnog i pojedinačnog rada kako bi se u što većoj mjeri moguće ispunili zahtjevi individualizacije. Tome služe i konzultacije.

Naposljetku, svaki polaznik ima svoje opremljeno obrazovno radno mjesto, tj. raspolaže materijalom, priborom i ostalim što omogućuje praktičnu izvedbu zadatka.

Početni stupanj ogledne radionice prokušan je tijekom Savjetovanja o obnovi učeničkog zadrugarstva s prikazom učeničkih zadruga Republike Hrvatske (Varaždin i Marčan, 1995.). U trajanju jednosemestralnog kolegija radionice su održane 2000. i 2001. godine: *Stari zanati – Licitarsko serce samoborskog fašničkog pajdaša* (Samobor, 2000.), *Uređenje školskog okoliša s oblikovanjem pejzaža* (Vinica – Marčan, 2000.) i *Pčelarstvo u učeničkim zadrugama* (Ljubeščica, 2001.), a potom i kao dopunski stupnjevi odnosno vikend radionice: *Tradicijski slavonski vrt* (Donji Miholjac, 2002.), *Posli lepe međimurske puce* odnosno međimurske kućne radinosti (Donja Dubrava – Donji Vidovec – Prelog – Sveta Marija, 2004.) te *Zagorske meštrije* (Trakošćan, 2006.). Sve održane radionice i polaznici i voditelji sa suradnicima prosudili su ih iznimno uspješim u ocjenjivačkim listama i tehnicima fokus grupa.

Uvođenje oglednih radionica, kako je pokazala metoda (tehnika) fokus grupa, bila je važna sastavnica procesa upravljanja promjenama u učeničkom zadrugarstvu:

- cjelovitim obavještanjem o novom načinu rada, prikazom i kritičkom raspravom o filozofiji i probitcima iz perspektive polaznika i učeničkih zadruga
- novi model rada prepoznat je kao potencijal za novi „image“ učeničke zadruge u zbornici i za promjenu percepcije učeničkog zadrugarstva u javnosti općenito
- dijalozi voditelja i polaznika svih radionica tijekom njihova trajanja s članovima Središnjeg odbora učeničkog zadrugarstva o praktičnim pitanjima prakticirani su kao demokratski vođeni stručni forumi za artikuliranje prijedloga i rješavanje problema
- takve rasprave omogućile su članovima Središnjeg odbora uvid u „pogled sa strane“ najpozvanijeg aktera učeničkog zadrugarstva koji je ključan u zahtjevnom poslu uvođenja promjena i usklađivanja načela preobrazbe s izazovima prakse – ujedno je kod nositelja promjena izbjegnuto poznati socijalno-psihološki fenomen tzv. grupne zaslijepljenosti, važan u uvođenju promjena kako se ne bi dogodio
- osigurana je kontinuirana razmjena iskustva i uzajamno osnaživanje polaznika, voditelja i suradnika radionica te drugih sudionika.

OGLEDNE RADIONICE ZA STUDENTE - SLUŠATELJE KOLEGIJA UČENIČKO ZADRUGARSTVO NA UČITELJSKOM FAKULTETU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Uvođenje izbornog predmeta Učeničko zadrugarstvo na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u zimskom semestru akademske 2006./2007. godine značajna je inovacija. Tim činom Učiteljski fakultet postao je prvo hrvatsko visoko učilište koje školuje učitelje razredne i predmetne nastave u povijesti na kojem je uveden kolegij iz učeničkog zadrugarstva. Prva visokoškolska ustanova u Hrvatskoj na kojoj je uveden kolegij Zadrugarstvo bio je Gospodarski odjel Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Zagrebu. Sljednik mu je Agronomski fakultet. Predavanja iz tog jednosemestralnog kolegija počela su u zimskom semestru akademske 1922./1923. godine.

Kolegij je uveden po uzoru na takva učilišta u zapadnoj Europi. To su, ponajprije, gotovo sve francuske visokoškolske pedagoške ustanove (Francuska s više od 45.000 školskih zadruga i preko 4,5 milijuna njihovih članova godine, ali i zadružni fakulteti u Parizu, Lyonu, Aix-en-Provence i Rennesu).

Jedine sveučilišne jedinice u Hrvatskoj na kojima je prije uvođenja predmeta Učeničko zadrugarstvo na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu izvođen kolegij Zadrugarstvo bile su Agronomski

fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Poljoprivredni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, ali one ne školuju nastavno osoblje nego agronome.

Kolegije iz učeničkog zadrugarstva na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu prema bolonjskom procesu odslušala su 2006. prva 124 studenta (Tablica 1.). Prve dvije godine kolegij je bio dvosemestralan (30+30 = 60 sati), a akademske 2008./2009. godine uvedena su dva jednosemestralna kolegija (Učeničko zadrugarstvo 1 i Učeničko zadrugarstvo 2), svaki u trajanju od 15 sati predavanja i 15 sati seminara (računajući terensku nastavu i radionice za stjecanje svih kompetencija predviđenih programom). Stjecanje kompetencija voditelja učeničke zadruge i voditelja sekcije poseban je zadatak izbornog predmeta Učeničko zadrugarstvo 2. Broj je slušatelja prvih triju godina rastao, a nakon toga stagnira. Godine 2013. vanjski suradnik fakulteta postaje Mirjana Posavec, izrađuju se u suautorstvu novi silabusi kolegija te je kontinuitet učeničkog zadrugarstva kao izbornog kolegija zadržan do danas, a terenska nastava studenata obvezna je u Učeničkom zadrugarstvu 2 u kojem studenti stječu kompetencije voditelja učeničke zadruge.

Tablica 1. Radionice i demonstracije prve i posljednje izvedene radionice za slušatelje kolegija iz učeničkog zadrugarstva na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2006./2007. i lipanj 2021./2022. ak. g. kao prokušani metodički model

Radionice i demonstracije	Voditelji	Broj polaznika
ak. 2006./2007. g.		
Demonstracija veza, Zabok, 4. prosinca 2006.	Marija Roginić	5
Radionice <i>Kućne radinosti</i> II. osnovna škola Varaždin, 20. travnja 2007.		
1. Ukrasni predmeti od slame	Mirjana Posavec	5
2. Uporabni predmeti od vune	Danica Prašnjak	3
3. Izrada nakita – maruševečki klaruš	Nevenka Dolenc	4
ak. 2021./2022. g.		
1. Izrada predmeta (logožara) od rogoza	Marija Zagorščak Emina Husnjak	5
2. Izrada torbi od tekstilnih traka	Basarić Rešetar Đurđica	8
3. Vezenje na platnu	Višnja Rodek	6
4. Demonstracija cifranja licitara	Božica Bunić i Štefica Oštarjaš	14

Svaka radionica i demonstracija obuhvaćala je i popratne sadržaje: prikaze i upoznavanje škole i učeničke zadruge, izlaganja i susreta s mladim zadrugarima (suradnicima u oglednim radionicama), razgledavanje kolekcije lepoglavske čipke u etnografskom odjelu Gradskoga muzeja Varaždin (19. travnja 2007.) i Muzeju lepoglavske čipke u Lepoglavi (6. svibnja 2011. i 3. lipnja 2022.), razgledanja etnozbirke Osnovne škole Tužno (19. travnja 2007.), obilaska medičarsko-svječarske obrtne radionice Slavice Gladović u Klenovniku i razgledanja Rangerovih fresaka u crkvi u Lepoglavi (3. lipnja 2022.).

RADIONIČKA NASTAVA

Terenskoj nastavi čiji je cilj stjecanje kompetencija voditelja sekcije učeničke zadruge i voditelja zadruge, poglavito radioničkom nastavom odnosno sudjelovanjem u oglednim radionicama, pozornost se pridaje od uvođenja tog izbornog kolegija ak. 2006./2007. godine. Sudjelovanje u radionicama središnja je sastavnica terenske nastave. Terenska nastava također obuhvaća demonstracije rada sekcija, obilaske i upoznavanje reprezentativnih predstavnica glavnih tipova učeničkih zadruga i manifestacija učeničkog zadrugarstva.

Ogledne radionice namijenjene slušateljima izbornih kolegija Učeničko zadrugarstvo 1 i Učeničko zadrugarstvo 2 na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu demonstracijske su i formativne naravi. Svaka radionica traje četiri ili pet školskih sati i omogućuje usvajanje tehnika izrade određenih proizvoda i stjecanje kompetencija voditelja konkretne sekcije. Ogledne su radionice, osim toga, naglašene simbolike i identitetskog određenja. Primjerice, medičarski obrt Hrvatskoga zagorja (cifranje licitara) UNESCO je – zajedno s lepoglavskom čipkom, pripremom tradicijskog jela zagorski štrukli, pletenjem *cekera* i *logožara*, umijećem izrade tradicijskih dječjih igračaka s područja sjeverozapadne Hrvatske, govorom Huma na Sutli i bednjanskim govorom (bednjuonski *gævuor*) – 2010. godine uvrstio u listu zaštićene nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Ključnu *differentiu specificu* prema kojoj se ogledne radionice razlikuju od drugih modaliteta terenske nastave izražava rečenica: studenti aktivno sudjeluju u izvedbi radionice i demonstraciji kao zadružnom projektu pod nenametnutim vodstvom visoko kompetentnih i motiviranih voditelja na radnom mjestu koje je istodobno odgojno-obrazovna prigoda. Svaki je student dobio priručnik, a program se izvodi na način koji omogućuje stjecanje predmetnog znanja i umijeća te posebnog znanja potrebnog za animiranje, poticanje i uspješno vođenje mladih zadrugara u sekciji. Radionica završava izložbom uradaka polaznika/ca i evaluacijom.

Svaka ogledna radionica pomno se metodički priprema i prokušava pod ekspertskim vodstvom autora koncepcije radionica. Demonstracije rada nisu koncipirane kao inovacije i izuzete su iz tog režima pripreme.

Ogledne radionice način su formiranja kompetencija voditelja učeničke zadruge i njezinih sekcija, odnosno postizanja svrhe izbornog predmeta Učeničko zadrugarstvo 2, i ključna *differentia specifica* prema kojoj se ta terenska nastava razlikuje od prethodnih. Studenti pod nenametnutim vodstvom visoko kompetentnih i motiviranih voditeljica aktivno sudjeluju u izvedbi radionice u trajanju od najmanje 200 minuta. Svaki polaznik dobiva priručnik, a program će se realizirati na način koji omogućuje stjecanje predmetnog znanja i umijeća te posebnog znanja potrebnog za animiranje, poticanje i uspješno vođenje mladih zadrugara. Radionice će završiti izložbom uradaka polaznika/ca i evaluacijom.

- a) Proizvodi čijom se tehnikom izrade ovladava (podmetač, torba, ležežar, vez) mladim zadrugarima omogućuju uspješno prakticiranje zadružnog poduzetništva i prodaju na sajmovima, a time razvoj poduzetničkih, profesionalnih, marketinških i komunikacijskih umijeća. Tako se potvrđuje i kompetitivnost i promiče odgojno-obrazovna, društvena, kulturna i gospodarska uloga učeničkih zadruga.
- b) Tradicionalni seoski kućni obrti ne dopuštaju zamjenu smislenog i kreativnog rada fragmentiranim lančanim industrijskim operacijama i vrlo su prikladni za ovladavanje cjelovitim proizvodnim procesom kao tehnološkim, gospodarstveno-poduzetničkim, organizacijskim i društvenim procesom te omogućuju opredmećenje učeničkih sposobnosti, znanja i umijeća, a time i samopotvrđivanje i doživljaj samoispunjenja.
- c) Proizvodi kućne radinosti artefakti su koji imaju uporabnu estetsku i prometno-komercijalnu vrijednost; to su estetski oblikovani funkcionalni proizvodi za svakodnevnu uporabu. Zato ti tradicionalni kućni obrti omogućuju oslobađanje i njegovanje stvaralaštva i estetskoga senzibiliteta mladih zadrugara te stvaranje brenda, a njihovo prakticiranje znači čuvanje narodne kulturne baštine i vlastitoga identiteta te profiliranje posebnosti škole.
- d) Program u kojem se izražavaju posebnosti i prepoznaje identitet mjesnog okružja nosi potencijal intrinzične motivacije i suradnje aktera lokalne zajednice.
- e) Mladi zadrugari tim obrtima, u pravilu, lako i uspješno tehničko-tehnološki, radno-ergonomski i organizacijski ovladavaju jer su im psihofizički dorasli. Ako je tako, onda i studenti mogu u jednom danu u cijelosti svladati jednostavne tradicionalne tehnike uporabe alata, pribora i prirodnih materijala i izrade proizvoda. Riječju, petosatno aktivno sudjelovanje, osim usvajanja izvornih tradicionalnih (starinskih) tehnika izrade određenih proizvoda odnosno umijeća, omogućilo bi im stjecanje posebnog predmetnog znanja za vođenje sekcije učeničke zadruge iz kućne radinosti i kompetencija voditelja učeničke zadruge, tzv. prešutnog, pa i tajnog, znanja: pisanom ili usmenom riječi neprenosivog znanja izrade proizvoda, umijeća pripreme i vođenja radionice, pa i vođenja sekcije e. Eksplicitno znanje izloženo je u priručnicima.

Oblici narodnog veza

Priručnik ogleadne radionice – didaktičko-metodički naputci

Vezenje je ručna izrada slikovnih oblika (motiva) na tekstilnoj podlozi uporabom igle i konca za vezenje, izvođenjem karakterističnih bodova prema crtanom predlošku (predložak nije nužan). Vezenje je umjetnost ukrašavanja tkanine ili neke druge podloge vezivom. Pritom se najčešće upotrebljava sintagma *narodni vez*. To je umijeće staro, a svoj je najveći uspon doživjelo u doba kad je u obiteljima živjelo nekoliko generacija koje su prenosile svoja znanja i iskustva jedna na drugu.

U našim je narodima vezenje bilo isključivo ženska radinost. Vezlo se za vlastite potrebe i za potrebe obitelji (miraz). Nije bilo profesionalnog vezenja, a vezenje nije začeto u školama i radionicama, već je ono predstavljalo razonodu seoskim ženama u vrijeme slobodno od obveznih kućnih i poljskih poslova.

Dok je vezenje bilo tradicionalno ženski posao, tkanje kao kućni obrt u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, pa tako i u selima današnje Varaždinske županije, bila je muška djelatnost. Tipično tkanje na području Hrvatskog zagorja bilo je jednostavno bijelo tkanje u koje se ponekad umetala obojana nit pa se tako dobio jednostavan ukras u obliku vodoravnih pruga, najčešće u crvenoj boji ili se tkanje ukrašavalo bijelim, rupičastim vezom (špice) ili resama.

Pedesetih godina prošloga stoljeća dolazi do postupnog raslojavanja sela i odlaska muškaraca u industrijske centre. Industrijalizacija i urbanizacija izazvale su masovni odljev (prvenstveno) muškog stanovništva s feminizacijom poljoprivrede, ali i rezultiralo povećanjem životnog standarda, razvojem novih potreba te „gladi“ za industrijskim proizvodima.

Raspadom seoskih zadruga u drugoj polovici 19. stoljeća smanjuje se aktivnost vezenja kojom su se do tada bavile gotovo sve žene. U vremenu između dva rata vezenjem se u selu bavi samo nekolicina naročito nadarenih žena vezilja. Danas je vezenje tradicionalnim vezovima aktivnost različitih udruga civilnih društava koje se bave očuvanjem narodne baštine i zavičajnošću.

CILJEVI I ZADAĆE RADIONICE

Cilj

Praktični radionički dio bio je usmjeren na savladavanje vezalačkih i tkalačkih tehnika – od prenošenja izvornih motiva i uzoraka s originalnih predložaka do njihove izvedbe izvornim tehnikama te tradicionalnim materijalima i bojama.

Kao predložak s kojeg se prenose tehnike i motivi za vezenje može biti tradicijska narodna nošnja odnosno jedan njezin segment ili, pak, tradicijske igračke. U Hrvatskom zagorju muškarci su

nosili *gaće* i košulju izrađene od domaćega bijeloga platna. Preko košulje stavljali su sukneni prsluk odnosno lajbek, a na glavu mali okrugli šešir, škrlak. Zimi su se zaogruli kraćim kaputom i navukli čizme. Ženska osnovna odjeća sastojala se od bluze, suknje i pregače. Na prsnom dijelu ili prednjici rukava bluza je bila dopunjena tkanim ukrasom, a isti je ukras, nerijetko prikazan motivom srca, bio vidljiv i na pregači. Tijekom radionice voditeljica će demonstrirati načine izvođenja osnovnih bodova veza kao i način prenošenja motiva s narodne nošnje na suvremeno platno. Cilj je radionice da polaznici ovladaju vještinom veza, načinom izrade suvenira te da stečena znanja prenesu na djecu i mladež.

Zadaće

- upoznati polaznike s priborom i materijalom za rad
- demonstrirati način primjene različitih bodova hrvatskog veza
- svladati tehniku vezenja
- osposobiti za samostalnu primjenu tradicijskog veza na uporabnom predmetu
- njegovati tradiciju i čuvati baštinu.

Metode rada

U izvedbi radionice koristit će se sljedeće metode:

- izlaganja
- demonstracije
- praktičnog rada
- individualnog rada.

Program će se realizirati:

- uvodnim izlaganjem
- praktičnim radom
- demonstracijom
- individualnim i individualiziranim radom.

Broj sudionika u radionici: dvanaest polaznika.

Mjesto rada: učionica Osnovne škole Ivana Rangera u Kamenici

Sav potreban materijal i pribor osigurava voditeljica radionice.

Materijal i pribor

Potreban pribor i sredstva za rad:

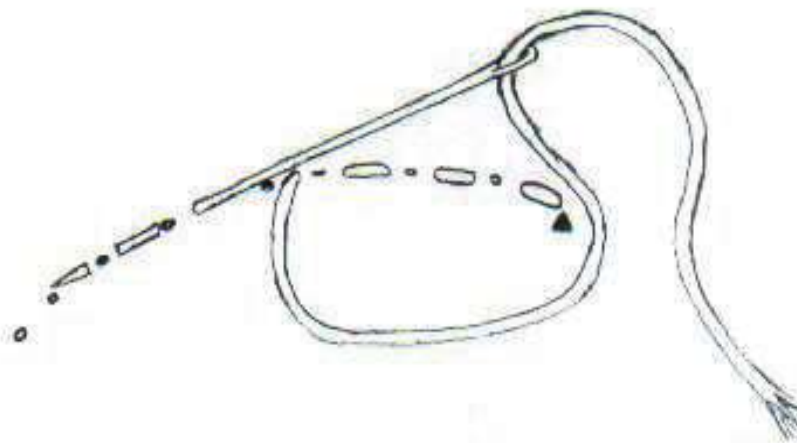
- bijela tkanina (šifon)
- konac – *runolist* (razne boje)
- igla
- škare.

Praktičan rad

Vez je dobio obilježja i odlike područja na kojem je nastao, stoga se određeno vezivo pojedinih područja može lako prepoznati prema izrađenim motivima. Vezlo se koncima koji su se najlakše nabavljali na određenom području. Motiv se može prenijeti s nekog drugog predmeta.

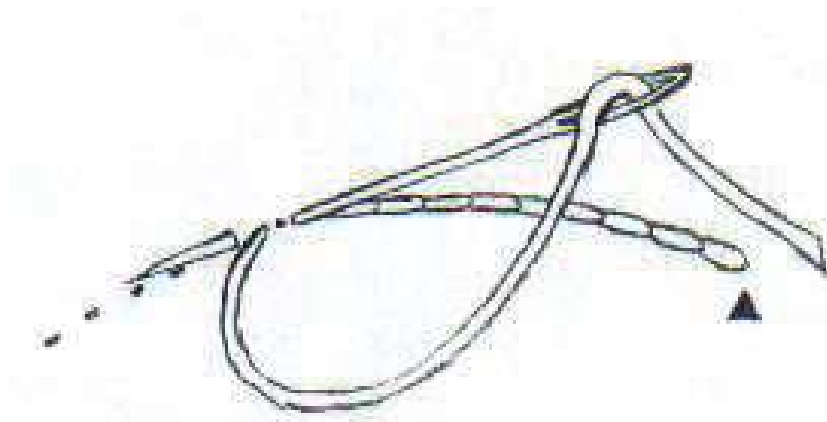
Kameničko područje nije bogato vezom, a bodovi kojima se najčešće vezlo su *ravni i omčasti* bod. Ravni bod najstariji je od svih bodova kojima se šije i veze i najjednostavniji je za izradu. Ravni bod čine bodovi čija je površina ravna, a rade se u različitim duljinama, smjerovima i razmacima. Glavni bodovi u ovoj skupini su: bod povlačenja, zršani bod, ovijenac i plosni bod.

Bod provlačenja, najjednostavniji od svih bodova, temeljni je bod za ručno šivanje. Izgleda kao izmjenični identični šavovi i praznine, izvedeni s desna na lijevo.

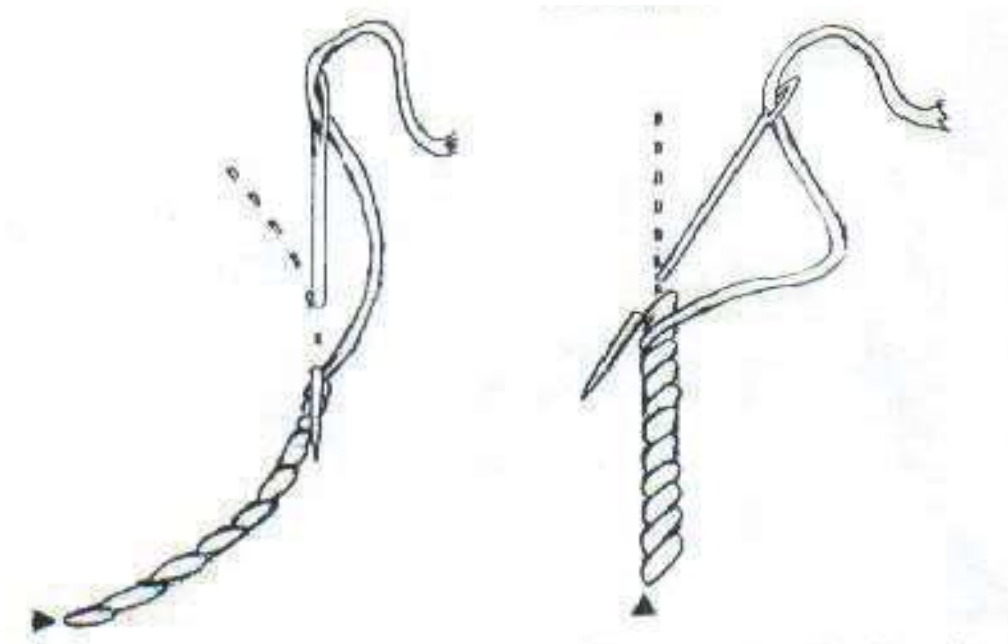
Slika 1. Bod provlačenja (Webb, 2009)

Zrnčani bod radi se tako da se najprije radi bod naprijed, a zatim bod natrag.

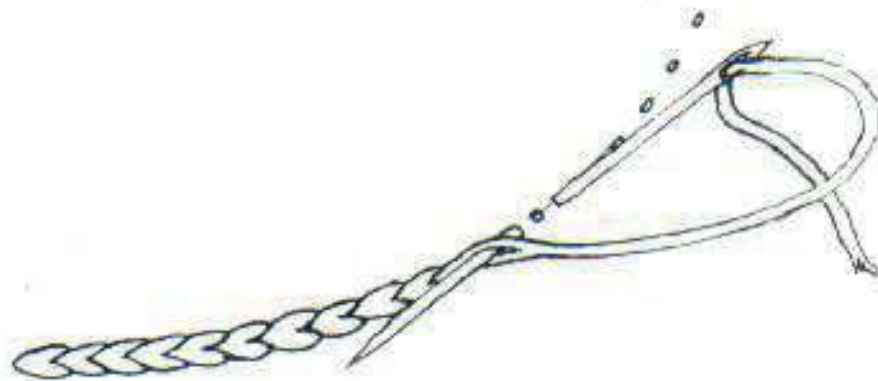
Slika 2. Zrnčani bod (Webb, 2009)

Ovijenac je konac koji ostaje na istoj strani igle. Da bi se dobio širi ovijenac, igla se ubada u tkaninu pod malim kutom.

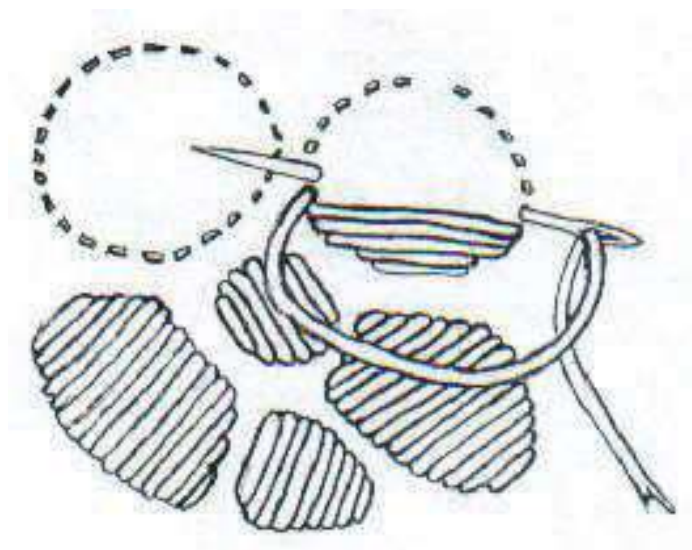
Slika 3. Ovijenac (Webb, 2009)

Rascijepljeni bod vrsta je veza važna za sve oblike figurativnog veza. Bod se radi tako da se nit cijepa na dva dijela čime sam bod postaje nevidljiv, a vezivo izrađeno tim vezom dobiva ljepotu poteza i glatku ravnu površinu. Taj se bod radi na isti način kao i ovijenac, ali ovdje igla cijepa nit kad se ubada unazad.

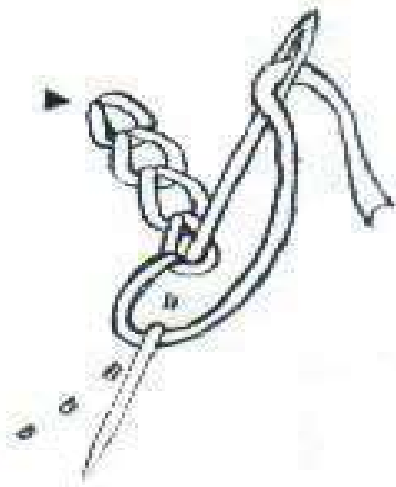
Slika 4. Rascijepljeni bod (Webb, 2009)

Plosni bod jedan je od najzastupljenijih bodova i premda izgleda vrlo jednostavno nije lako postići da bodovi leže jednolično jedan do drugoga s uredno izrađenim rubovima. Upotrebljava se za ocrtavanje, ispunjavanje i izradu geometrijskih oblika. Bodovi mogu biti različite duljine, ali, ako su predugi, djeluju neuredno.

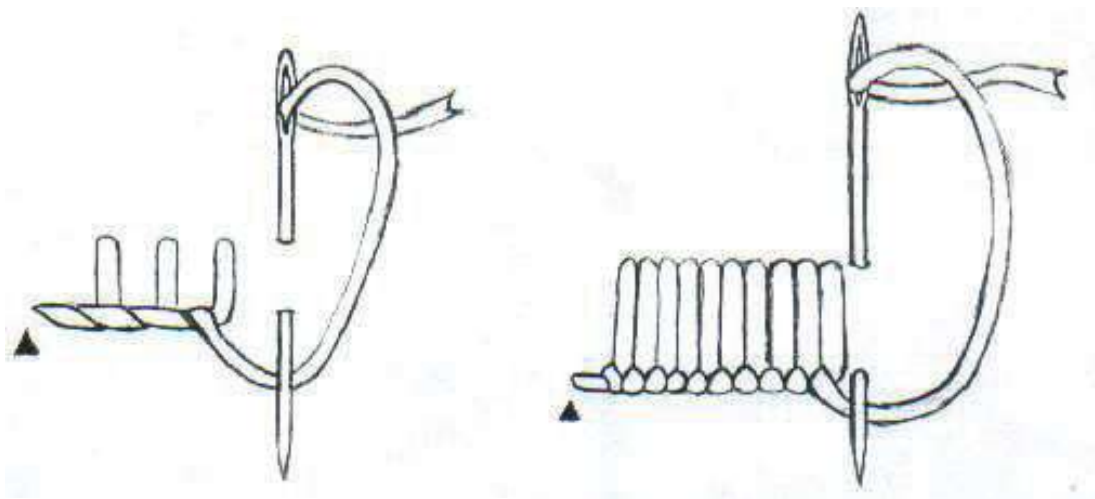
Slika 5. Plosni bod (Webb, 2009)

Lančanac je temeljni bod iz ove skupine. Pogodan je za zavojite i zakrivljene oblike. Radi se tako da se konac vrškom igle oblikuje u omčicu koja se pritisne lijevim kažiprstom i pričvrsti bodom tako da se iglom zahvati uvijek jednako veliki komadići tkanine. Za izradu boda igla se ubada u istu rupicu iz koje je izišla.

Slika 6. Lančanac (Webb, 2009)

Obamet se zove i razmaknuti obamet kada su bodovi razmaknuti jedan od drugoga. Ima široku praktičnu primjenu jer se njime najviše izrađuju porubi i pogodan je za ispunjavanje. Radi se s lijeva na desno.

Slika 7. Obamet (Webb, 2009)

Tijek rada

Vježba (plosni i zrnčani bod)

1. Upoznati osnovne bodove.
2. Proučiti predloženi motiv veza s tradicijske igrčke (motiv srca) koji se indigom prenosi na platno.

3. Odrediti mjesto za početak vezenja na pripremljenom platnu.
4. Provući kroz iglenu uš nit odabranog konca.
5. Započeti s izradom veza.
6. Izraditi *milje* sa cvjetnim motivom.

Ljepota veza u najvećoj mjeri ovisi o skladu postignutom između tkanine i konca kojima se na njoj veze iglom odgovarajuće debljine i vrsti u bodovima za određenu vrstu veza.

Na svakoj tkanini može se vesti ako je ona dovoljno čvrsta da izdrži bodove, dovoljno gipka da dopusti koncu da prolazi kroz nju i dovoljno jaka da izdrži dugotrajno vezenje.

Konac može biti od svile, lana, vune i sintetike. Kod kupnje konca treba najviše voditi računa o njegovoj težini i debljini. Konci ne se smiju biti tako teški da nagrđuju podlogu ni toliko lagani da se ne vide. Danas postoji veliki izbor vrsti, veličina i debljina. Tanke igle koriste se za vezenje na finijim podlogama, a deblje na grubljim podlogama.

Izrada ručnih radova vezenjem može postati značajno sredstvo za postizanje ciljeva i zadataka suvremene škole. Ponajprije, prenosi se i njeguje vrlo važan skup elemenata baštine. Replika-ma, prijenosom motiva i uporabom elemenata i ornamentata tradicijskog veza te kreiranjem novih proizvoda (suvenira) a) oblikuje se svijest o vlastitom identitetu i vrijednostima svoje kulturne posebnosti u riznici univerzalnog ljudskog bogatstva, b) pridonosi se postizanju svrhe škole jer metodički primjerenim načinima radnog i gospodarsko-poduzetničkog odgoja i obrazovanja koristi se razvojni, kulturni i gospodarski potencijal vlastite baštine.

ZAKLJUČAK

S obzirom da u Hrvatskoj nije do akademske 2006./2007. godine postojalo institucionalizirano školovanje i usavršavanje voditelja učeničkih zadruga i njihovih sekcija, rad nudi metodički obrazac i priručnik ogledne radionice – prokušanog oblika stjecanja i njegovanja kompetencija prvenstveno voditelja i suradnika učeničkih zadruga primjeren naravi, ciljevima i edukacijskom pristupu učeničkog zadrugarstva. Meritorni i motivirani voditelji i suradnici s dragovoljno uključenim mladim zadrugarima, dobrim izvorima znanja, istraživačkom podukom i nenametnutim kompetentnim vodstvom omogućuju aktivno sudjelovanje sudionika u procesu odgoja i obrazovanja, i to zato što zadovoljavaju opće i posebne intrinzične interese sudionika. Zadrugarstvo nalaže i aktivnu suradničku (participativnu) poduku i individualizaciju rada, stoga su primjerene u radu s aktivnim (odraslim) sudionicima ali i učenicima.

Kad govorimo o budućim voditeljima učeničkih zadruga, podrazumijeva se da sudionici radionice pod vodstvom visoko kompetentnih i motiviranih voditelja/ica aktivno sudjeluju u izvedbi radionice. Svaki polaznik dobiva priručnik, a program će se realizirati na način koji omogućuje

stjecanje predmetnog znanja i umijeća te posebnog znanja potrebnog za animiranje, poticanje i uspješno vođenje mladih zadrugara. Radionice će završiti izložbom uradaka polaznika/ca i evaluacijom.

LITERATURA

Kolb, David A. (2014). *Experiential Learning: Experience as The Source of Learning and Development*. – Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall, 1984, str. 21-38.

Kolb, A. Y, i Kolb, D. A. (2017). Experiential learning theory as a guide for experiential educators in higher education. *Experiential Learning & Teaching in Higher Education*, 1(1), 7-44.

Morris, H. (2020). Experiential learning – a systematic review and revision of Kolb’s model, *Interactive Learning Environments*, 28 (8), 1064-1077, DOI: 10.1080/10494820.2019.1570279

Posavec, M. (2017). Budući učitelji u modelu obrazovanja za poduzetništvo. *Obrazovanje za poduzetništvo-E4E: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo*, 7(1), 207-219.

Simply Psychology (2023) <<https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html>> Pristupljeno 20.travnja 2023.

Webb, M. (2009). *Vezenje*. Rijeka: Leo-Commerce d.o.o.

ON THE ACQUISITION OF COMPETENCES FOR LEADERS OF STUDENT COOPERATIVES

Abstract

In Croatia, before the introduction of the elective course on student cooperatives at the Faculty of Education of the University of Zagreb in the academic year 2006/2007, there had never been institutionalized training and development for coordinators of student cooperatives and their sections. Namely, at that time and even today, there is a persistent gap between the needs and the possibilities of acquiring competencies for coordinators and collaborators in this methodological form of entrepreneurial and civic education. The aim of this paper is to offer a form of acquiring competencies through specific pilot workshops that are methodologically appropriate and suitable for the nature, goals, and educational approach of student cooperatives. In Croatia, they were introduced in 1995 because there was no institutionalized system for training and development of coordinators and collaborators. Only competent and motivated coordinators and collaborators, voluntarily engaged young cooperatives with good sources of knowledge, and research-based (heuristic, exemplary, problem-based, or experimental) teaching, along with non-imposing competent mentoring, enable the transfer of knowledge and skills necessary for acquiring competencies of cooperative or section coordinators.

Keywords: *student cooperative, workshops, professional training, field trips*

